

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA ZABULĖNAS PRIEŠ LIETUVĄ

(Petijos Nr. 44438/04)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2011 m. sausio 18 d.

Šis sprendimas yra galutinis, tačiau jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Zabulėnas prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), 2010 m. vasario 23 d. posėdžiaujant komitetui, sudarytam iš:

pirmininkės Nona Tsotsoria,

teisėjų Danutės Jočienės,

Guido Raimondi,

skyriaus kanclerio pavaduotojos Françoise Elens-Passos,

po svarstymo uždarame posėdyje 2010 m. gruodžio 14 d.,

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos pilietis Vitalijus Zabulėnas (toliau – pareiškėjas), kuris 2004 m. lapkričio 30 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 44438/04) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

3. 2006 m. rugsėjo 11 d. Antrojo skyriaus pirmininkė nusprendė peticiją perduoti Vyriausybei. Pagal 14 protokolą peticija buvo paskirta nagrinėti trijų teisėjų komitetui. Vyriausybė pareiškė prieštaravimą tam, kad peticiją nagrinėtų komitetas. Išnagrinėjęs Vyriausybės prieštaravimą, Teismas jį atmetė.

FAKTAI**BYLOS APLINKYBĖS**

4. Pareiškėjas gimė 1965 m. ir gyvena Kaune. Jis buvo bendros Lietuvos–JAV įmonės finansininku.

5. 1994 m. pareiškėjas pripažintas įtariamuoju baudžiamojoje byloje dėl sukčiavimo.

6. 1994 m. spalio 29 d., vasario 1 d. ir 1996 m. gegužės 15 d. tyrėjo sprendimais buvo areštuotas pareiškėjo turtas.

7. 1996 m. rugpjūčio 28 d. pareiškėjui buvo pareikšti kaltinimai dėl neteisėtos finansinės veiklos, sukčiavimo ir operacijų su užsienio valiuta ir vertybiniais popieriais norminių aktų pažeidimo. Kitiems keturiems asmenims buvo pareikšti kaltinimai kaip pareiškėjo bendrininkams. Buvo įtariama, kad kaltinamieji neteisėtai pasisavino privačių asmenų ir įmonių deponuotas didesnes pinigų sumas. Buvo nustatyta daugiau nei šimtas nukentėjusiųjų.

Tą pačią dieną tyrėjai įpareigojo pareiškėją neišvykti iš savo nuolatinės gyvenamosios vietos.

8. 1998 m. spalio 15 d. Kauno miesto apylinkės teismas pripažino pareiškėją kaltu ir skyrė jam ketverių metų laisvės atėmimo bausmę. Pareiškėjas buvo suimtas teismo salėje.

9. 1999 m. kovo 22 d. Kauno apygardos teismas nuosprendį pakeitė –pareiškėjas dėl kai kurių kaltinimų išteisintas nesant jo veikloje nusikaltimo sudėties ir jam skirta laisvės atėmimo bausmė sumažinta iki dvejų metų.

10. 1999 m. rugsėjo 30 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas žemesnės instancijos teismų nuosprendžius panaikino dėl įvairių procesinių pažeidimų. Buvo nustatyta, kad pareiškėjui nebuvo suteikta teisė susipažinti su bylos medžiaga ir kad nuosprendžių motyvai buvo nepakankami. Byla buvo perduota nagrinėti iš naujo. Nenustatytą dieną byla buvo perduota teismui.

11. 1999 m. spalio 25 d. Kauno miesto apylinkės teismas grąžino bylą tyrimui papildyti. Byla teismui buvo atiduota konkrečiai nurodytą dieną.

12. 2004 m. sausio 5 d. Kauno miesto apylinkės teismas dar kartą nusprendė grąžinti bylą tyrimui papildyti.

13. 2004 m. kovo 25 d. Kauno apygardos teismas sprendimą panaikino ir bylą nagrinėjimui grąžino teismui.

14. 2004 m. birželio 22 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas paliko galioti apeliacinės instancijos teismo sprendimą.

15. 2004 m. gruodžio 3 d. Kauno miesto apylinkės teismas baudžiamąją bylą nutraukė suėjus senaties terminui. Pareiškėjui ir kitiems kaltinamiesiems pareikšti civiliai ieškiniai buvo palikti nenagrinėti. Teismas taip pat panaikino pareiškėjo turto areštą.

16. Pareiškėjas dėl sprendimo nutraukti bylą procesiniu pagrindu pateikė apeliacinį skundą, kuriame teigė, kad jis turėjo būti išteisintas. 2005 m. lapkričio 10 d. galutine nutartimi Vilniaus apygardos teismas apeliacinį skundą atmetė, kadangi pareiškėjas praleido terminą šiam skundui paduoti.

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMAS

17. Pareiškėjas tvirtino, kad proceso trukmė neatitiko „per įmanomai trumpiausią laiką“ reikalavimo, numatyto Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje:

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens <...> jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką <...> išnagrinėtų <...> teismas.“

A. Priimtinas

18. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepanaudojo visų vidaus teisinės gynybos priemonių, kadangi nesikreipė dėl žalos, patirtos dėl baudžiamojo proceso trukmės, atlyginimo.

19. Pareiškėjas ginčijo Vyriausybės argumentus.

20. Teismas remiasi savo ankstesniu sprendimu, kuriame jau buvo konstatuota, kad tuo metu, kai pareiškėjas pateikė šią peticiją, Lietuvoje nebuvo galimybės pasinaudoti veiksminga teisine gynybos priemone žalos atlyginimui dėl proceso trukmės gauti (žr. naujausią 2010 m. sausio 5 d. sprendimą byloje *Šulcas v. Lithuania*, no. 35624/04, § 60 ir 62, 2009-01-30 ir *Norkūnas v. Lithuania*, no. 302/05, § 29-30). Išnagrinėjęs visą pateiktą medžiagą, Teismas mano, kad Vyriausybė nenurodė jokių aplinkybių ar svarių argumentų, dėl kurių Teismas šioje byloje turėtų padaryti kitokią išvadą. Todėl Vyriausybės prieštaravimas dėl vidaus teisinių gynybos priemonių nepanaudojimo yra atmestinas.

21. Teismas taip pat mano, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalį. Teismas toliau pažymi, kad jis nėra nepriimtinas ir jokiais kitais pagrindais. Taigi jis turi būti paskelbtas priimtinu.

B. Bylos esmė

22. Teismas pažymi, kad nors dėl pareiškėjui iškeltos baudžiamosios bylos jo turtas buvo areštuotas dar 1994 m. spalio mėn., nagrinėtinas laikotarpis prasidėjo tik 1995 m. birželio 20 d., kai Konvencija įsigaliojo Lietuvos atžvilgiu. Kadangi procesas buvo užbaigtas Vilniaus apygardos teismo 2005 m. lapkričio 10 d. sprendimu, atsižvelgiant į Teismo jurisdikciją *ratione temporis* patenkantis laikotarpis truko dešimt metų ir beveik penkis mėnesius. Pareiškėjo byla nagrinėta trijose instancijose.

23. Teismas dar kartą pažymi, kad proceso trukmės pagrįstumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir šiuos kriterijus: bylos sudėtingumą ir pareiškėjo bei atitinkamų institucijų elgesį (žr., tarp daugelio kitų, *Pélissier and Sassi v. France* [GC], no. 25444/94, § 67, ECHR 1999-II).

24. Teismas dažnai nustato Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimus bylose, kuriose keliami panašūs klausimai kaip ir šioje byloje (žr. pirmiau cituotus sprendimus bylose *Šulcas* ir *Norkūnas*).

25. Atsižvelgdamas į šios bylos aplinkybes, Teismas mano, kad byla laikytina sudėtinga, *inter alia*, dėl kaltinamųjų skaičiaus ir inkriminuojamų nusikalstamų veikų skaičiaus, t. y., pareiškėjo tariamai padarytų finansinių pažeidimų. Be to, Teismas negali neatsižvelgti į tai, kad procesas beveik vieneriais metais pailgėjo dėl to, kad pareiškėjas siekė būti visiškai išteisintas dėl jam pareikštų kaltinimų (žr. §§ 15 ir 16 pirmiau). Tačiau Teismas taip pat atkreipia dėmesį į valdžios institucijų neveikimą nagrinėjant bylą. O ypač į tai, kad byla kasacinės instancijos teismo buvo gražinta nagrinėti iš naujo, po to du kartus teismo gražinta tyrimui papildyti ir galiausiai nutraukta suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui. Atsižvelgdamas į visas šias aplinkybes, Teismas mano, kad šios bylos nagrinėjimo trukmė buvo pernelyg ilga ir neatitiko „per įmanomai trumpiausią laiką“ reikalavimo.

26. Atitinkamai buvo pažeista 6 straipsnio 1 dalis.

II. KITI TARIAMI KONVENCIJOS PAŽEIDIMAI

27. Remdamasis 5 straipsnio 1 dalimi, pareiškėjas taip pat tvirtino, kad jo suėmimas buvo neteisėtas, o pagal 5 straipsnio 4 dalį - kad jis neturėjo galimybės jo ginčyti. Be to, remdamasis Konvencijos 3 straipsniu, jis skundėsi dėl netinkamų kalinimo sąlygų laisvės atėmimo įstaigoje, kurioje 1998 m. spalio 15 d. nuosprendžiu jis buvo patalpintas vieną mėnesį. Teismas pastebi, kad pareiškėjas buvo suimtas iki 1999 m. rugsėjo 30 d. Teismas taip pat pažymi, kad Teismui šie skundai pirmą kartą buvo pateikti 2004 m. lapkričio 30 d, tai yra, nuo suėmimo praėjus daugiau nei penkeriems metams. Atitinkamai, remdamasis Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalimis, Teismas neprivalo nagrinėti šios peticijos dalies, nes ji buvo pateikta praleidus terminą.

28. Remdamasis Konvencijos 6 straipsnio 1 ir 3 dalimis, pareiškėjas taip pat skundėsi, jog baudžiamasis procesas buvo nesąžiningas, kadangi jis nebuvo tinkamai informuotas apie jam pareikštus kaltinimus, buvo pažeistos jo teisės į gynybą ir procesas nebuvo grindžiamas rungimosi principu. Tačiau ši byla buvo nutraukta suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui ir pareiškėjas nebuvo nuteistas. Taigi pareiškėjas negali teigti, kad yra tariamų pažeidimų auka. Todėl, vadovaujantis 35 straipsnio 3 dalimi, šis skundas yra *ratione*

personae nesuderinamas su Konvencijos nuostatomis ir pagal 35 straipsnio 4 dalį turi būti atmestas.

29. Kiek tai susiję su jam iškelta baudžiamąja byla ir aukščiau nurodytais skundais pareiškėjas taip pat rėmėsi Konvencijos 13 straipsniu ir 4 protokolo 1 straipsniu. Teismas vis dėlto pažymi, kad pareiškėjo argumentus išnagrino trijų instancijų teismai. Iš to seka, kad šis pagal Konvencijos 13 straipsnį pateikta skundas yra aiškiai nepagrįstas ir turi būti atmestas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis. Dėl skundo pagal 4 protokolo 1 dalį Teismas pažymi, kad tam tikrą laiką pareiškėjui iš tiesų buvo atimta laisvė. Tačiau laisvės atėmimas buvo grindžiamas pareiškėjui baudžiamojoje byloje pareikštais kaltinimais, o ne jo negalėjimu įvykdyti savo sutartinius įsipareigojimus. Todėl vadovaujantis Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis ši peticijos dalis turi būti atmesta kaip *ratione materiae* nesuderinama su Konvencijos nuostatomis.

30. 2007 m. sausio 24 d. pareiškėjas Teismui pateikė papildomą skundą dėl baudžiamosios bylos pagal Konvencijos 7 straipsnį. Galutinis teismo sprendimas šiuo klausimu buvo priimtas 2005 m. lapkričio 10 d., tai yra, daugiau nei prieš šešis mėnesius iki minėtųjų skundų pateikimo. Pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis Teismas neprivalo nagrinėti šios peticijos dalies, kadangi ji buvo pateikta praleidus terminą.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

31. Konvencijos 41 straipsnyje numatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

32. Pareiškėjas reikalavo 43 200 litų (toliau – Lt; apytiksliai 12 510 eurų) turtinei ir 952 300 Lt (apytiksliai 275 790 eurų) neturtinei žalai atlyginti.

33. Vyriausybė šiuos reikalavimus ginčijo.

34. Teismo nuomone, nėra jokio priežastinio ryšio tarp nustatyto 6 straipsnį pažeidimo ir tariamai patirtos turtinės žalos (žr., *Simonavičius v. Lithuania*, no. 37415/02, § 51, 2006-06-27). Todėl Teismas nemano, kad šiuo pagrindu pareiškėjui priteistina kokia nors suma.

35. Kita vertus, Teismas konstatuoja, kad dėl pernelyg ilgos baudžiamojo proceso trukmės pareiškėjas patyrė tam tikrą neturtinę žalą, kuri nebuvo pakankamai atlyginta teisės pažeidimo pripažinimu (ten pat, § 52). Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisia pareiškėjui 3 400 eurų neturtinei žalai atlyginti.

B. Kaštai ir išlaidos

36. Pareiškėjas taip pat reikalavo 4 500 litų (apytiksliai 1 304 eurų) išlaidoms, kurias patyrė bylinėdamasis vidaus teismuose padengti.

37. Vyriausybė šią sumą ginčijo kaip nepagrįstą ir nepatvirtintą jokiais dokumentais.

38. Kadangi nėra išlaidas patvirtinančių dokumentų, Teismas šį pareiškėjo reikalavimą atmeta.

C. Palūkanos

39. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridodant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* skundą dėl pernelyg ilgos proceso trukmės priimtina, o likusią peticijos dalį – nepriimtina;
2. *Nusprendžia*, kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis;
3. *Nusprendžia*,
 - a) kad per tris mėnesius valstybė atsakovė privalo sumokėti pareiškėjui 3 400 eurų (tris tūkstančius keturis šimtus eurų) neturtinei žalai atlyginti ir bet kokį mokestį, kuris gali būti taikomas šiai sumai, neturtinei žalai atlyginti, konvertuojant į Lietuvos litus pagal sprendimo įvykdymo dieną taikomą kursą;
 - b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įsipareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridodant tris procentus;
4. *Atmeta* likusius pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir pagal Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalis paskelbta raštu 2011 m. sausio 18 d.

Françoise Elens-Passos
Kanclerio pavaduotoja

Nona Tsotsoria
Pirmininkė